

ZIN IN HET ZOEKEN ZELF

WHITE OUT - NAOMI KERKHOVE | INNER OCEAN - KOSI HIDAMA

MARNIX RUMMENS

Het aardige aan een avond op het Buda FRESH Festival is niet enkel dat je kennis maakt met uiteenlopende makers en hun priilste werk. Soms treden stukken ook met elkaar in een dialoog die hun eigen thematiek overstijgt. Een boeiende tegenstelling in dat opzicht boden de voorstellingen *White Out* van Naomi Kerkhove en *Inner Ocean* van Kosi Hidama. Waar de eerste met een prachtige installatie een verhaal vertelde dat te weinig intrigeert, riep de laatste met amper middelen of verhaal een wereld op waarin betekenislagen zich opstapelen. Je vraagt je voor minder af waar de suggestieve kracht van een voorstelling zich dan precies verschuilt.

DROMEN AAN EEN ZIJDEN DRAADJE

Waar een black-out verwijst naar een vergeten stuk realiteit, zou *White Out* een herinnering kunnen zijn aan een gebeurtenis die je nog niet meemaakte. De poëzie van Kerkhove's installatie verraste voor het eerst op de jongste afstudeertentoonstelling van het Gentse KASK. Met draadjes en enkele slimme hulpstukjes werd een pittoresk stadje tot leven gewekt, waarin het makkelijk wegdromen is: mensen, huizen, bomen en straten zijn er vervaardigd van een zachte, witte stof. De handgemaakte figuurtjes hebben iets van de onschuld van kinderspeelgoed, maar roepen tegelijk een verstilde abstractie op, of zelfs een wereld waarin alles onherroepelijk is scheef gelopen. Onder de vleugels van Buda bewerkte Kerkhove haar installatie, die al veel weg had van een performance, tot een woordeloze maar niettemin verhalende theatervoorstelling.

Op zich verliep die metamorfose heel organisch, voornamelijk door enkele geslaagde kunstgrepen uit de film. Scène per scène wordt een andere set belicht, waarvan Kerkhove de figuren tot leven wekt. Een groot scherm achter de installatie toont in real time de kleinste details van die ingetogen acties. Daardoor kan je als toeschouwer haast zelf rondwalen door de tactiele en intieme setting waarop de performer inzoomt. Ook een soundtrack van straatgeluiden en melancholische gitaarmuziek voorziet het geheel van de nodige sfeer.

Maar in die sfeerschepping blijft het stuk ook een beetje hangen. De verhaallijn plaatst er te weinig tegenover: tegen de achtergrond van een ontwakende stad volgen we het ochtendritueel van een jonge man, om vervolgens op het middaguur de bedrijvige hoofdstraat te ontdekken. Minutieus lijkt alles op zijn plaats te vallen: we zien vogels vliegen, mensen lopen, zelfs rook opstijgen door steeds inventievere constructies. Maar hoezeer je verbeelding ook *getriggerd* wordt, het verhaal blijft te vrijblijvend en te eenduidig om die verbeelding te kanaliseren. Laat staan om de toeschouwer onafgebroken te boeien. Op de beste momenten lijkt Kerkhove's onbevleete universum klaar te staan om zonder aarzelen haar dromerige lichtheid in te ruilen voor een helwitte chaos. Alleen voel je die tweeslachtigheid nog te weinig. Het moment waarop de stad wordt opgeschrikt door huizenhoge monsters, komt dan ook uit de lucht vallen.

GEBREK ALS DRIJFVEER

Terwijl *White Out* vooral vormelijk overtuigt, ziet de Japanse danser en choreograaf Kosi Hidama zijn nieuwe voorstelling als een inhoudelijke zoektocht. Na een jarenlange carrière bij gezelschappen als Rosas, Needcompany en Amgod voelde Hidama de noodzaak tot heroriëntatie. Een lange reis door Azië werd de aanzet van een nieuw creatieproces, dat overigens nog steeds een *work in progress* is.

In tegenstelling tot de witte en overvolle miniatuurwereld van *White Out*, speelt *Inner Ocean* zich af in een lege, verduisterde, haast virtuele ruimte. We zien een individu omgeven door drie muren van wazige videobeelden, die verglijden tot een oneindige beeldenzee. Met ingetogen bewegingen tracht de danser zich tot die ruimte te verhouden, een eigen plaats te bepalen.

Hoewel de videobeelden de ruimte steeds doen veranderen, verloopt dat zoeken niet rusteloos of hopeloos. Met toegewijde precisie richt Hidama zijn blik –geaccentueerd door een hoofdlamp– steeds op andere delen van de projectie. Al wil de ironie dat net daar even niks meer te zien valt.

Het is met zulke uitgepuurde, maar krachtige beelden dat Hidama tot de verbeelding spreekt, en de toeschouwer in zijn zoektocht betreft. Ook korte, absurde interventies, waarin de danser de dialoog aangaat met zichzelf of met het publiek, belichten steeds andere facetten van zijn situatie. Zijn queeste naar 'een verloren iets waarvan hij niet weet hoe het eruit ziet', krijgt zo de paradoxale bijklank van een haiku uit de zen. Ook zijn onophoudelijke pogingen om een plaats te vinden in de wereld die hem onherroepelijk ontglipt, baden in dezelfde tegenstrijdige sfeer. Zoals wanneer de danser probeert samen te vallen met zijn schaduw. Gebrek kan dan wel vaak met pijn gepaard gaan, zo lijkt Hidama te beseffen, het is een drijfveer die een mens boven zijn grenzen kan doen uitstijgen.

Steeds meer wordt de ruimte een mentale omgeving. Zelfs even letterlijk, wanneer de performer door een vlakke van begrippen zwerft die gelinkt zijn aan het centrale concept van 'gebrek'. Woorden als 'gemis', 'verspilling', 'verlangen' en 'wrak' glijden door de ruimte en openen een text-scape van semantische verschuivingen. Met *Inner Ocean* roept Hidama een leefwereld op die zijn structuur en innerlijke contradicties even blootlegt en daardoor de kijker uitdaagt om zelf op zoek te gaan naar een onderliggende inhoud. En dat is meteen de sterkte van de voorstelling: ze creëert niet zozeer betekenis, maar betekenispotentieel.

VAN BETEKENIS TOT BETEKENISPOTENTIEEL (EN TERUG)

Betekenispotentieel -vrij vertaald naar de term *significance* van de Franse literatuurwetenschapper Michaël Riffaterre- onderscheidt zich van een letterlijke of directe betekenis, doordat het betekenis suggereert i.p.v. dicteert. Alledaagse communicatie is er doorgaans op gericht om eenduidig en welomlijnd een boodschap over te brengen. De verdienste van kunst daarentegen is net om (schijnbaar) onverenigbare betekenissen samen te brengen en zo een spanningsveld te creëren dat een letterlijke betekenis overstijgt. Zoals in poëzie wordt er impliciet gecommuniceerd, tussen de regels door. De betekenis ligt dan niet langer in de woorden zelf, maar in de vreemde verhouding die begrippen ten opzichte van elkaar aannemen. Zo kan een van Kerkhove's witte stoffen huisjes voor een idyllisch beeld staan, terwijl een hele stad van zulke huisjes net zou kunnen afschrikken door haar verstikkende hang naar perfectie.

Frictie in het letterlijke betekenisniveau van de mime (wat de performer doet of toont) roept een groter thema op dat slechts onrechtstreeks wordt aangeraakt. Het geheel van de voorstelling wordt meer dan de som van haar delen, omdat elk onderdeel op zichzelf én in het geheel betekenis suggereert, en dus verschillende invalshoeken biedt. En het is die gelaagdheid die de toeschouwer in kunst persoonlijk kan invullen. Met nieuwe betekenissen of een andere logica, afhankelijk van de vragen en bekommernissen die het thema bij hem losmaken.

Zo suggereert *Inner Ocean* door beladen beelden, paradoxale situaties en absurde intermezzo's als centraal thema het zoeken, zonder zich ooit eenduidig over dat onderwerp uit te spreken. De toeschouwer krijgt niet alleen pijn en tweespalt te zien, maar ook de vitaliteit en de kracht die van Hidama's zoektocht uitgaan. Je volgt een personage dat al ziende blind is, maar in het zoeken een thuis lijkt te vinden. Een danser die verstrikt geraakt in beweging, maar die vloek tot vrijheid ombuigt. Die ambiguïteit maakt van de beelden die Hidama schetst echte denkbeelden: ze zijn concreet genoeg om contact mee te krijgen, bevreedend genoeg om te intrigeren, maar vooral voldoende open voor een persoonlijke invulling. De danser brengt geen eenduidig verslag van een zoektocht, maar roept een landschap op waarin je als toeschouwer verdwaalt en je eigen weg moet banen. In *Inner Ocean* vindt Hidama zin in het zoeken zelf. En zijn uitgepuurde bewegingstaal en eenvoudige setting maken die belevenis ook bijzonder geconcentreerd. Als kalligrafie: sober, doorleefd, inspirerend in zijn eenvoud. Met betekenislagen die interfereren en uitdeinen als een steen die in het water wordt gegooid.

Eenzelfde poëtische spanning spreekt ook uit het materiaal waaruit *White Out* is opgebouwd. Maar een al te eenduidig verhaal beperkt het betekenispotentieel daarvan terug tot een minimum. In tegenstelling tot de setting, duiden gebeurtenissen nooit op meer dan zichzelf en zijn ze amper voor interpretatie vatbaar. Verhaallijn en beeldtaal lopen elkaar voor de voeten, in

plaats van elkaar te nuanceren zoals bij *Inner Ocean*. En dat verhindert het associatieve spel waartoe de toeschouwer aanvankelijk werd uitgenodigd. Tijdens *White Out* kan je als kijker niks anders dan het verhaal aanvaarden of verwerpen. Mogelijkheden tussenin vallen er nauwelijks te ontdekken. En dat is niet alleen jammer voor het publiek, Kerkhove doet er vooral haar eigen werk onrecht mee.

Ook al bemeestert Kerkhove nog niet de vertelkunst die haar installatie verdient, met *White Out* laat ze zich niettemin kennen als een jonge maker om in de gaten te houden. Als installatie biedt *White Out* nog steeds meer dan voldoende mogelijkheden om uit te groeien tot een volwaardige voorstelling. Maar dan moet Kerkhove vooral op zoek gaan. Naar een manier van spreken die zich oplaadt aan de suggestieve kracht van haar beeldend werk. En zo levert ook *White Out* precies wat FRESH belooft: fris, jong en uniek werk. Mét groeipotentieel. Voor zowel kunstenaars als publiek.

Gezien op 5 februari 2010 in Buda, Kortrijk

Info: www.budakortrijk.be

Deze tekst kwam tot stand in het kader van Corpus Kunstkritiek, een initiatief van VTI - Vlaams Theater Instituut – Steunpunt voor de Podiumkunsten, met steun van Vlaams-Nederlands Huis deBuren. Lees meer op www.vti.be/kunstkritiek.

De teksten van het Corpus Kunstkritiek vallen onder de licentie [Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 2.0 Belgium](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/), wat betekent dat de teksten verspreid, maar niet veranderd mogen worden. Elke vorm van verkoop of betalende distributie is apart te onderhandelen, contacteer VTI.